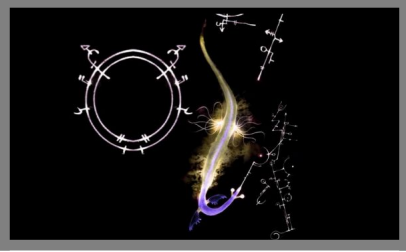

Maddenin Evrimi ve Diyalektik (II)

İçeriği Yazan: [Mehmet ÇAĞIRICI](#) [1] Zaman: Cum, 12/04/2013 - 11:37

Referans İçerik: [Maddenin Evrimi ve Diyalektik \(I\)](#) [2]

Yazar Bloğuna Ekle: Yazarlar Bloğunda Görünmesin

Diyalektik materyalist felsefe de bir bilim dalı haline gelmiştir. Her bilim gibi felsefe de uğraştığı konularla ilgili kavramları, konu başlıkları olarak hiyerarşik bir yapıyla **kategorize** etmiştir. Madde, bilinç ve bilgi kavramları Diyalektik Materyalist felsefenin temel kategorileridir.

Geçen bölümde de değindiğimiz gibi, maddenin; **sonsuzluğu, tükenmezliği, bütünselliği, nesnelliği** gibi temel özelliklerinin yanında ayrıca madde, ancak ve ancak **zaman ve mekân** içinde vardır. Zaman ve mekân dışında madde ve gerçeklik yoktur; bu şekilde madde ancak olsa olsa insan hayalinde **soyut** olarak düşünülebilir. Diğer bir deyişle; her maddi varlığın, olgu ve olayın, sürecin **somut var oluş biçimi** belli bir zamanda ve belli bir mekândadır.

Maddenin mekânsal varlığı; onun sonsuz derece çeşitli maddi varlıkların, olgu ve olayların, süreçlerin **yan yana** eni, boyu ve derinliği ile belli bir yer almasıdır. Maddenin zaman içindeki varlığı ise yine sonsuz sayıda somut maddi varlık ve süreçlerin yapı ve biçimlerinin belli bir zaman dilimi içinde, belli **aşamalardan** geçerek sürdürmeleri anlayışıdır.

Nesne ve süreçler, **mekân içinde yan yana** veya **iç içedirler; zaman içinde ise arka arkaya** yani **aşamalı** olarak yer alırlar. Yani zaman açısından maddenin bir geçmişi (tarihi), bir şimdiki zaman hali ve bir de gelecekteki durumu vardır. Zamanın akış yönü daima ileriye dir. Zaman veya mekân, kendi başlarına bağımsız var oluşlar değildirler. Yani madde kavramından bağımsız mekân ve zaman yoktur. Ayrıca zaman ile mekân arasında da doğrudan canlı bir bağ vardır. Yani mekân olmadan zaman, zamansız da mekân da yoktur. Madde, zaman ve mekân birleşik bir bütündür.

Dolayısı ile madde kavramını tanımlarken maddenin özellikleri olarak sıraladığımız sonsuzluk, tükenmezlik, bütünsellik, nesnellik gibi bütün özellikler; aynı zamanda zaman ve mekân için de geçerlidir.

Diyalektik materyalist felsefe, **insan toplumunu ve her türlü toplumsal hareketleri** de kendi felsefi **madde kavramı kapsamında** ele alıp inceler. Toplumsal varlık ve hareketler de nesnel, bütünsel, sonsuz zaman ve mekân içinde somutlaşırlar.

Toplum maddesi için zaman faktörü, o toplumun **tarihi, şimdiki zamanı ve geleceği**; mekân faktörü ise o toplumun yer küresinde yer aldığı **coğrafyasıdır**. Yani her toplum kendi tarihi akışında ve coğrafyasında somut olarak vardır.

Örneğin Türkiye Cumhuriyeti devletinin merkezi üniter yapısı yerine “federasyon” olup-olmaması konusunda yapılan tartışmalarda sık sık kullanılan “*Almanya ve Amerika da federatif devletler; Türkiye neden federal bir yapıya sahip olmasın?*” gibi argümanlar; Türk toplumunu **kendi tarihi ve coğrafi koşullardan soyutlayarak** ele alan, Türkiye Cumhuriyeti devletini diğer devletlerle adeta zaman ve mekân dışı bir değer olarak kıyaslayan **bilim dışı argümanlardır**. Türk toplumunun kendine özgü, yani Almanya ve Amerika’dan **farklı** kılan siyasi koşullarını belirleyen; Türkiye’nin bu

lkelerden farklı bir tarihe ve kıyaslanan ülkelerden çok farklı bir Ortadoğu coğrafyasına sahip olmasıdır. Bu somut siyasi koşulları dikkate almayan her siyasi argüman gerçeklere aykırıdır.

Gelelim Şimdi maddenin sonuncu ve en karakteristik özelliğine. Maddenin en **karakteristik** zelliği, maddenin **sürekli hareket halinde** olmasıdır.

Materyalist felsefe açısından madde kavramının; maddenin bütün bu **beş temel özellikleriyle birlikte** bir bütün olarak kavranması ve anlaşılmaları olağanüstü büyük önem taşıır.

Öte yandan maddenin **hareketi** de yine mutlaka **iki farklı kategoride** ele alınmalıdır.

Birinci kategorideki maddi hareketin **temel özelliği**, sonsuz bir biçimde **tekrarlanmasıdır**. Bu gruba ait maddi hareketler **kendine özgü** sonsuz değişik biçimlerde dir.

İkinci kategorideki maddi hareketin temel özelliği ise **maddenin gelişimi ve ilerlemesi** veya **maddenin evrimsel hareketidir**. Maddenin gelişim veya evrimsel hareketi; **tekrar olmayan**, maddenin yapısını, **basitten karmaşık bir yapıya** doğru, zaman içinde **yükselen bir helezon biçiminde**, daha **ileri yeni bir yapıya** götüren bir harekettir. Gelişim veya evrim kavramı işte bu çeşit hareketin özünü ve görüşünü içerir.

Materyalist felsefe; zaman ve mekân içinde her iki gruptaki maddi hareketlerin **bir arada ve i içe olduğu**, gerçeğinden hareket eder; birinci gruptaki sonsuz sayıda **yinelenen** maddesel, nesnel hareketleri ** temel hareket** biçiminde **alt** gruplara ayırır:

- Cansız Madde Hareketleri;

1. Mekanik Hareketler,
2. Fiziksel Hareketler,
3. Kimyasal Hareketler

- Canlı Madde hareketleri (Canlı varlıkların, bitkilerin, hayvanların, tüm organizmaların organik hareketleri vs.)
- Toplumsal hareketler(Sınıf mücadeleleri, devrimler, reformlar vs.)

Canlı maddelerin hareketlerinin, **cansız** madde hareketlerinden **ayırın** en temel özellik, canlıların çevrelerine uyum ve tepkilerinde **aktif** olmalarıdır. Canlılar, çevrelerine aktif tepki verebilmeleri için ise organik bir yapıya ve enerjiye ihtiyaç duyarlar. Organik yapının devamı, yani yaşamaları ve hareket edebilmeleri için ise çevreleri ile yani doğa ile gıda ve enerji sağlayacak madde alıő-veriő yaparlar.

Cansız madde hareketleri aktif değil, pasiftir. Yani onları harekete geçirecek mutlaka başka bir dıő güce ve enerjiye ihtiyaç vardır. Örneğin ağaç dalındaki yaprağın kıpırdaması(mekanik hareket) için bile rzgrın esmesi gerekir. Ampulde iőıęın yanması için elektrik enerjisi gerekir (Fiziksel hareket) vs.

İnsan da canlı bir varlıktır. Dolayısı ile insanoğlu da çevresine uyumda **aktif** tepki veren bir varlık olduğu için gıda ve enerjiye ihtiyaç duyar. Ancak insan aynı zaman toplumsal bir varlıktır. Yani insanlar diğer insanlarla birlikte yaőar. Toplum halinde yaőayan insanın diğer canlılardan, özellikle de hayvanlardan en büyük **farkı** ise, doğadan sağladığı gıda ve enerji maddelerini bizzat kendisinin toplum olarak birlikte belli bir iç bölümü ve iç birliği ile **retmesidir**. retimi, dağıtımı, paylaőımı ve tüketimi örgütlemek toplumsal bir görevdir. Biz buna ekonomi diyoruz. Her toplumun zaman ve mekna bağlı olarak feodalizm, kapitalizm, sosyalizm vs. gibi değişik bir ekonomik düzeni vardır. Ve her düzene bağlı olarak farklı paylaőmaları, sosyal sınıfları, siyasi, hukuki, kültürel vs. yapıları vardır. Bütün bunlar toplumsal hareketlerin içeriğini oluőturmaktadır.

Gelelim şimdi maddenin en önemli bir başka özelliğine, yani maddenin **evrimleşmesine!** Maddenin sonsuz biçimde zaman ve mekân içinde sonsuz derecede **yenilenen** hareketlerine karşılık, maddenin **evrimsel hareketi** veya **gelişimi** çok geneldir ve bütün maddeler için **genel geçerlidir**. Yani canlı, cansız ve insan toplumu gibi temel üç madde kategorisinde de evrimleşme veya gelişme vardır. Bir başka ifadeyle maddenin üç gruba ayırdığımız değişik sonsuz sayıda tekrarlanan hareketi ile maddenin gelişim süreci, aynı zaman ve mekân içinde iç içedir.

Örneğin evrende cansız maddelerdeki yapı, tek atomlu maddeden çok atomlu elementlere, değişik oranda elementlerin değişik koşullarda farklı moleküllere, farklı moleküllerin ise çok çeşitli ve karmaşık yapı içinde olan fiziksel, kimyasal, organik ve anorganik maddelerin olduğu çeşitli bilimler tarafından kanıtlanmış bir gerçektir.

Canlılardaki evrimi ise ünlü bilim adamı Charles Darwin “Evrin teorisi” ile kanıtlamıştır.

Toplumdaki evrim ise ilkel kavim toplumundan köleciliğe, feodalizme, oradan kapitalizme, nihayet kapitalizmden sosyalizme belli bir seviyede yükseliş, ilerleyiş, uygarlaşma aşamaları inkâr edilemeyecek derecede insanlık tarihinde yansımaktadır.

“Tarih tekerrürdür” görüşü tek taraflıdır. Çünkü bu görüş toplumun gelişimini görmez veya görmek istemez. Buna karşılık toplumdaki yinelenen (tekrarlanan) olayları da inkâr etmek tek taraflıdır. Çünkü toplum her zaman ileriye doğru yükselmez. Zaman zaman, toplumsal olaylar ve hareketler tekrarlanır, zaman zaman bu hareketlerde duraksamalar ve hatta geri dönüşler dahi söz konusu olabilir. Gerçek bilimsel yaklaşım, toplumun her iki hareketini de görmekte yatmaktadır.

Maddenin evrimleşmesi veya gelişim süreci, konumuza başlık olacak derecede önemlidir; çünkü diğer konu başlığımız olan **“Diyalektik”** ile **doğrudan bağlantılı** olan maddenin bu özelliğidir.

Aslında **“evrimleşme”** kavramı **canlı varlıklar** için kullanılır. Bilindiği gibi, “evrimleşme”; canlı varlıklar arasında kalıtım yoluyla miras alınan özelliklerin bir nesilden diğerine geçerken değişim ve başkalaşma sürecidir. Bu konuda büyük bir İngiliz bilim adamı olan Charles Darwin, 19. Yy ortalarında yayınladığı bir kitabıyla ünlü “Evrin Teorisi” ni insanlığın ve bilimin hizmetine sunmuştur.

Bizim konumuz, biyoloji değil de felsefe olduğu için, bu durumda “ evrim” kavramını felsefi anlamda tanımlamak zorundayız.

Aslında klasik felsefe kitaplarında “Maddenin Evrimi” kavramı yerine “Maddenin Gelişimi” kavramı kullanılır. Elbette doğrusu da “Gelişim” kavramıdır. Çünkü bu kavram da felsefenin niteliği gereği **genel** geçerli, yani maddenin bütün hareket biçimleri için geçerlidir. Bu makalede “Gelişim” yerine “Evrin” kavramını kullanma fikri biraz da bu kavramın ülkemizde son zamanlarda entelektüel çevrede çok popüler olmasıdır. Ayrıca; canlı maddeler için geçerli olan bir teori, canlılara özgü olan yönü bir tarafa bırakılırsa, son tahlilde, çok genel anlamda bütün maddeler için de kabul edilebilir.

Ancak bu durumda “Evrin” kavramını genelleştirmek zorundayız.

Genel anlamda evrimi biz; **gelişme** ve **ilerleme** kavramlarının bir bileşkeni olarak anlayabiliriz. Gelişme aslında bir maddi varlığın basit bir yapıdan karmaşık bir yapıya doğru yükselmesi, onun bir aşamadan diğer aşamaya zaman içinde daha da mükemmelleşmesi sürecidir. **İlerleme** ise, zaman içinde gelişim sürecinin geriye değil de, hatta yerinde sayarak değil de ileri doğru **gelişerek** hareket etmesi anlamına gelmektedir.

O halde biz; genel anlamda **“maddenin evrimi”** kavramını, maddi süreçlerin zaman içinde geçen süreçlerden miras aldığı değerlerin **değişimleri veya başkalaşmalarıyla** basitten karmaşıklığa, ilkelikten mükemmelliğe doğru helezon bir biçimde **yükselmesi** ve zaman içinde **ilerlemesi** olarak tanımlıyoruz. Maddenin evrimi veya gelişimi geneldir; yani maddenin canlı, cansız ve toplum biçiminde olan bütün hareketleri için de aynı derece de geçerlidir.

***

Diyalektik Materyalist felsefenin ikinci önemli kavram ise **bilinçtir**. (eski dilde **şuur**)

Bilinç, toplumsal varlığın **farkındalığı** anlamında kullanılan bir kavramdır. Bilinç; toplumsal bir varlık olan insana toplumsal yaşamında yön ve anlam veren, kendi bilgi ve deneyimlerine dayalı olarak oluşan düşünce, fikir ve davranışların toplamıdır. Sınıflı toplumlarda bilinç te sınıfsaldır. Kapitalist toplumda burjuva sınıfının kendi sınıfsal çıkarlarını temsil eden burjuva şuuru ile emekçilerin çıkarlarını yansıtan işçi sınıfı bilinci sadece farklı değil, aynı zamanda taban tabana zıttır!

Bilinç, diyalektik Materyalist felsefeye göre, gelişmiş olan maddi varlığın bir **ürünü**, onun en önemli bir **özellığı**, insan toplumu olarak var olan maddenin varlığına hizmet eden bir **işlevi** ve nihayet maddi gerçekliğin en yüksek derecede gelişmiş, evrimleşmiş bir **yansımasıdır**.

İnsan; algı organları ile algılayan, beyni ile düşünen ve fikir üreten toplumsal bir varlıktır. İnsan ölünce, bütün algı mekanizması, sinir sistemi ve düşünce yetisi de birlikte ölür. Demek ki fikir oluşmasının ön koşulu, önce algılama, öğrenme, daha sonra düşünme süreçleridir.

Ancak bilinç, sadece tek bir insanın birey olarak bilgilenmesi, düşünmesi değildir. Bilinç, **toplumsal** bir nitelik taşır. Çünkü en başta insan kavramlarla düşünür. Kavramlar ise bir dile, bir lisana ait sözcüklerdir. Dil ise başlı başına bir **toplumsal** iletişim ve bilgilenme aracıdır. İnsan tek başına yaşasaydı, dile, konuşmaya hiç ihtiyaç duymayacaktı!

Bilinç aynı zamanda **tarihsel** bir süreçtir. Her toplum bilgi ve deneyimlerini biriktirir; biriken ve her gün güncellenen toplumsal bilincini hemen her gün yeniden üreterek genç kuşaklarına eğitim ve diğer öğretim araç ve kurumları üzerinden aktarır.

Bilinç toplumsal kolektif bir zihinsel eylemlerin **ürünüdür**. İnsanlar duyar, okur, görür, araştırır, tartışır, analiz eder, yargılar ve sonuçta belli bir konuda belli bir fikir edinir. Bu kolektif ve toplumsal faaliyetlere bireyler katkı yaparlar ve sonuçta toplumsal bilinç gelişir ve olgunlaşır.

Bilgi ve Bilinç taşıyan araçların; kitap, gazete, dergi, elektronik bilgi taşıyıcıları vs. gibi değişik çeşitleri vardır. İnsanlar; bilgi taşıyan, olgu ve olayları anlatan, fikir ve olayları kayıt eden bu bilinç öğelerini bu araçlarla arşivlerler ki gelecek kuşaklar da bundan yararlansın diye!

Doğru fikirler, doğru bilgilere dayanır. Çünkü bilinç öğeleri olan düşünce ve fikirler, Diyalektik Materyalist felsefeye göre gerçeğin kavramlarla dilde ifadesini bulan birer **yansımalarıdır**. Yansıma kavramı, aslında örneğin fizikte ışığın parlak bir yüzeyde yansıması gibidir. Ancak bu fiziksel yani doğal bir yansımadır. Fiziksel yansıma, her doğa olayında olduğu gibi, doğrudan ve işlenmeden gerçekleşir. Hâlbuki bilinç; en mükemmel seviyede gelişmiş bir toplumsal canlı olan insanın, bir toplumsal, tarihsel olarak birikmiş, kavramsallaşmış, yani insanlar arasında birbirlerine iletebilen **yaratıcı** bir zihinsel faaliyetin ürünüdür. Toplumsal bilincin doğal yansımadan en büyük farkı, pasif değil **aktif ve yaratıcı bir yansıma** olmasıdır.

Diyalektik Materyalist felsefe; yukarıda da değindiğimiz gibi, maddenin evrim sürecinde madde kavramının **öncelikle** varlığını, daha **sonra** bilinci, üst düzeyde gelişmiş olan maddi anlamda insan toplumunun bir yaratıcı ürünü, onun işini ve varlığını kolaylaştıran bir işlevi olarak yorumlar ve değerlendirir. Bu felsefi anlayışa göre; madde, bilinç karşısında **belirleyicidir**. Diyalektik Materyalizm, **“toplumsal varlık, toplumsal bilincin temelidir”** der. Bir başka ifadeyle toplumsal bilinç, toplumsal nesnel çıkarların ekonomik, siyasi, hukuki, ahlaki, dini, sanatsal vs. gibi biçimlerde ifadesini bulan bir yansımasıdır.

Diyalektik ise tanımını yapmaya çalıştığımız “madde” ve “bilinç” kavramlarıyla ifade edilen olgu, olay, süreç ve fikirlerin **evrimini** (gelişimini) ve bu iki kavram arasındaki ilişkilerin özelliklerini inceleyen bir **öğretidir**. Gelecek bölümlerde ayrıntılarıyla **Diyalektik** konusunu ele alacağız.

Mehmet ÇAĞIRICI

mehmet.cagirci@politikadergisi.com [3]

Devam Eden İçerik: [Maddenin Evrimi ve Diyalektik \(III\)](#) [4]

Yorumlar

- [Bilim/Kuramsal](#) [5]

Kaynak URL (22/05/2024 - 04:21 tarihinde yazdırıldı):

<https://www.politikadergisi.com/makale/maddenin-evrimi-ve-diyalektik-ii>

Bağlantılar:

- [1] <https://www.politikadergisi.com/pd-uye/mehmet-cagirici>
[2] <https://www.politikadergisi.com/makale/maddenin-evrimi-ve-diyalektik-i>
[3] <mailto:mehmet.cagirici@politikadergisi.com>
[4] <https://www.politikadergisi.com/makale/maddenin-evrimi-ve-diyalektik-iii>
[5] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/bilimkuramsal>